

Úvodem bych chtěl začít malou vzpomínkou. Když se mně před pár lety pan starosta svěřil se svojí myšlenkou založit v Nížkově obecní park, velmi jsem tuto jeho myšlenku ocenil. Málokterá vesnice má vůbec nějaký park, a pokud ano, je to většinou více či méně zanedbaná plocha kde roste co koho právě napadlo tam vysadit či co tam vyklíčilo samo. Panu starostovi jsem podnítil myšlenku, aby ten park byl něčím specifický, co z něj udělá nějakou vyjímečnou zvláštnost. A výsledkem je toto Bukové arboretum v Bukové.

(Nápis na stromech v Portugalsku)

Poutníku, který jdeš touto cestou a chceš na mne vložit ruku, vyslechni mne, než mi ublížíš. Jsem teplo tvého krbu za studených zimních nocí. Jsem ochranný stín, když pálí slunce. Mé ovoce tiší žízeň tvé pouti. Jsem trám, který podepírá tvůj dům, jsem prkno tvého stolu, postel na které ležíš, laťka, ze které stavíš svůj člun. Jsem násada tvé motyky, dveře tvé chýše. Jsem dřevo tvé kolébky i rakve. Jsem chléb tvého dobra a květ krásy. Poutníku, půjdeš-li kolem, vyslyš mou prosbu: Neublížuj mi!

Ano. Strom provází člověka od nepaměti. Byl to les, který lidem poskytoval úkryt, potravu i kmeny stromů na obydlí. Z měkkého dřeva borovic se dělala kolébka do které je jako dítě ukládán, stůl u kterého zasedá celá rodina a k němu postavená lavice, lože, do kterého večer uléhá, ze dřeva vznikla miska a lžíce. Polena přinášela teplo. Dřeviny posloužily k postavení povozu, stejně jako rakve ve které končí své pozemské putování

Co je to tedy vlastně strom? Jedná se o jedinečný organismus a zároveň živou bytost, která má obrovský význam pro lidstvo. Nejenom tím, že nám dává surovinu a kyslík, ale ovlivňuje i naši psychiku. Je to organismus, který nám dodává sílu a energii, bez které bychom neexistovali. Vždy si ze svého okolí (země, voda, vzduch) vezme jen to co potřebuje pro svůj život (na rozdíl od nás) a celý svůj život vede hospodárně a v naprosté rovnováze a harmonii. Zkusme se podívat na strom jako symboliku a možná mi dáte za pravdu, že bez stromů nejsme schopni existence, bez jejich schopnosti působit na naši psychiku (aniž si to uvědomujeme).

Možná mně namítnete, že tam či onde stromy vůbec nerostou a přesto tam lidé žijí. Je to pravda, ale my musíme posuzovat celou Zemi jako celek a v tomto celoplanetárním měřítku mají stromy a lesy naprosto nezastupitelnou roli.

Spousta lidí si to uvědomila, že pod mohutnými a nádhernými stromy se neubráníme zamyšlení co všechno za svůj život zažili, čeho byly svědky a co

pamatují. Je v nich zaznamenána historie lidstva a světa, kterou se učíme číst – letokruhová analýza, z které jsme schopni vyčíst, kdy bylo sucho apod. Lidé cítí potřebu nejmohutnější, nejkrásnější a historicky nejvýznamnější stromy chránit a uchovat pro další generace. V naší krajině najdeme relativně spoustu těchto stromů, a proto vznikl status „Památný strom“. Tyto stromy mají zvýšenou ochranu, aby byly skutečně zachovány. Ptáte se před kým se chrání? No přeci před námi, před lidmi, protože jediným nepřítelem stromů je člověk.

Stromy mají díky své dlouhověkosti a velikosti odedávna význam jako duchovní symboly, kulturní památky i jako orientační body. Řada primitivních náboženství využívá v nějaké míře stromy. Odedávna se stromy vysazují podél významných stezek, na rozcestích, u drobných sakrálních staveb (kapličky, křížky, kostelíky). Již od středověku byly zakládány parky, v nichž byly vysazovány různé původní i nepůvodní druhy stromů, včetně speciálně vyšlechtěných kultivarů. Stromy (především duby) na hrázích rybníků pomáhají zpevňovat svými kořeny těleso hráze. Liniové výsadby stromů se často využívají k pohledovému oddělení různých částí kulturní krajiny, ale také se podílejí na omezení hluku a znečištění. V rovné krajině pak plní funkci jako větrolamy.

První stromy se na naší planetě objevily asi před 390 milióny let a provázejí nás všude. Stromy vnímáme jako samozřejmou součást našeho světa, ale jsou vzácné a velmi důležité. Stromy vytvářejí podmínky pro náš život. Odpradáva lidé hledali pod jejich korunami bezpečný úkryt a ochranu, používali jejich části k léčení nemocí, věřili, že k nim prostřednictvím stromů promlouvají bohové, používali dřevo jako materiál pro výrobu různých předmětů potřebných k životu.

To, co spotřebujeme v průmyslu a v domácnostech z uhlí, ropy, zemního plynu a rašeliny, jsou zásoby energie, které po sobě zanechal strom a jiné rostliny za 600 milionů let, v dobách, kdy na Zemi rostly prastromy, a po předchůdcích člověka nebylo ještě ani stopy.. Z oné minulosti čerpáme možnosti naší existence.

A mezi stromy a lidmi můžeme hledat určitou podobnost. Ať chceme či ne, jsme se stromy těsně spjati. Stromy se obejdou bez lidí, lidé bez stromů ne.

A právě těsné spojení lidí a stromů způsobuje, že stromy vnímáme jako něco zcela všedního a samozřejmého. Pokud si najdeme čas pozorovat je a zamýšlet se nad nimi, začneme objevovat netušené krásy a zajímavé souvislosti. Takové blízké setkání se světem stromů nás může velmi obohatit.

Věřme, že mají duši i srdce. Ve Finsku, Norsku, Francii a Anglii jsou stromy vysoce ceněny a mnoho lidí je přesvědčeno, že mají kouzelné účinky. I naši dávní, pohanští předci stromy uctívali.

Dnešní člověk moc nevěří na moc stromů, ale proč? Jsme vychováni racionálně a nebereme si nějakou čarovnou moc k srdci. Průměrný Čech si stromy moc neužije. My nejsme navyklí chodit do parků. Takový Francouz prý navštíví park každý týden. Dopřávají si tak schůzky, pikniky, ale i procházky, či sport. To se samozřejmě týká lidí žijících ve městech. Lidé na vesnicích jsou stromy obklopeni daleko více a snad právě proto je přehlížejí.

Přitom první záznamy o kultech stromů pocházejí ze starověku. Věštkyň v řecké Dodóně předpovídaly budoucnost ze šumění listů dubu.

Lidé stromy vysazují odedávna, a ty je pak mohou přežít o celá staletí. Je to způsob, jak zanechat památku dalším generacím. Rodové stromy, stromy vysazované na paměť významných událostí a stromy na hranicích pozemků jsou milníky v čase a prostoru. Mnoho stromů vysadili rolníci roku 1848 na oslavu konce roboty, řada stromů po celé republice připomíná vznik republiky v roce 1918. Hodně těchto stromů se zachovalo a většinou nyní mají statut památného stromu.

Dovolte mně malou vzpomínku z dětství. Jezdívál jsem tehdy k příbuzným do Prahy a strýc mě vodíval po jejich památkách. Také jsme přišli do parku a já si tam, jak jsem byl zde z vesnice, od potoka, zvyklý, ulomil ze stromu větevku. A jedna paní mě tam hned vyplísnila. Strýc, který dětství prožil také v Nížkově, mně pak vysvětloval, že pro Pražáky ten parčík představuje úplně jiné hodnoty než pro venkovského kluka, uvyklého houštinám kolem potoka.

Já vím, že v současnosti pro ty měšťáky už parky nepředstavují nějakou zvláštní hodnotu. Vždyť sednou do auta a za hodinku či dvě jsou v Krkonoších či na Šumavě. Všude přece jsou, či se budují, krásné a pohodlné dálnice, abychom mohli svobodně jezdit kam se nám zachce.

Ale i když nevěříme na duši a srdce stromů, přece jenom mezi nimi cítíme psychické uvolnění. Stromy i les jsou antistresový lék a zdarma. Proč pod nimi senioři tráví tolik času? Nekrmí jen ptáčky, starší lidé jsou moudří a dobře vědí, kde jim je dobře. Psychologové a lékaři se dohadují proč asi. Je to vlivem čistého vzduchu? Vyššího obsahu kyslíku? Uvolňovaných aromatických látek? Nebo šumění listů a pohledy na měnící se tvary kmenů, větví, záblesky slunečních paprsků v korunách, zpěv ptactva? A nebo to všechno dohromady? Jistě ne náhodou jsou součástí lázeňských měst rozsáhlé parky.

Dříve se ke každému stavení, či chalupě zasadila lípa či kaštan. Pod nimi sedávali lidé po večerech při přátelských rozhovorech. Takže vysazujme stromy, pomáhejme zkrášlovat obydlí a příkopy u silnic. Věřme, že stromy nám to vynahradí, až to nejvíce budeme potřebovat.

Ještě na jednu příhodu z dětství vzpomínám. Byl jsem tehdy hodně malý, v paměti mně uvízly jen střípky. Byli jsme s jakýmsi zájezdem, asi zahrádkářů v nějakém parku – myslím, že v Lednici na Moravě – a tam po jezírku pluly dvě labutě s mladými. Nyní běžný pták, tenkrát rarita známá jen z knížek. Pamatuji, jak labuťák s nadzvednutými křídly plaval mezi břehem a svojí rodinkou a výstražně syčel jak na lidi tak i na zvědavá mláďata a odháněl je od břehu. Vzpomínám ještě, jak účastníci zájezdu obdivovali ten park a oceňovali jeho krásu. Bylo nám tam, pod těmi mohutnými stromy a mezi okrasnými keři dobře.

Ale proč na to vzpomínám? Když jsem před několika lety viděl letecké fotografie Nižkova, později i Bukové, Špinova, nyní máme k dispozici i satelitní záběry, uvědomil jsem si, že veřejná zeleň velké části vesnic na Vysočině vlastně tvoří takový prostý park. Prožil jsem značnou část života na úrodné jižní Moravě a právě tamní klimatické podmínky a úrodná půda vedly k tomu, že krajina byla značně odlesněna a vysušena. Jistě, místní tomu přivykli, ale pro mě, kluka z Vysočiny, je ten kraj symbolem devastace krajiny, které jsem nikdy nepřivykl. Je jistým paradoxem, že taková obec Velké Bílovice zakoupila 5 ha pozemek, aby na návětrné straně obce mohla vysadit obecní les. Málokterý občan vesnice si ovšem uvědomuje, že vlastně žije v obdobném parku, jaký obdivuje někde ve městě. A spíše naopak přizpůsobuje svůj dům i jeho okolí městské zástavbě někde na sídlišti – kde jsou domy nahuštěny a zeleň je příkře omezovaná – vždyť není zisková, naopak vyžaduje údržbu a to stojí peníze.

Zde na tomto poli vzniká arboretum. Unikátní arboretum, které nikde v ČR není. Naprostá většina arboret je koncipována jako sbírka dřevin, ne pouze stromů, pokud možno z celého světa. Zde, v Bukové, samotný název obce inspiroval k založení arboreta které bude unikátní sbírkou zahradních variant jednoho druhu – buku lesního. Buk lesní je velice proměnlivý, existuje několik desítek jeho zahradních kultivarů lišících se nejen tvarem a velikostí stromů, ale barvou, tvarem a velikostí listů. A jsou objevovány stále nové varianty. Shromáždit všechny bude práce na mnoho let, a zřejmě ani nikdy nebude ukončena. Strom, a už vůbec ne park, arboretum, není kulturní dům, který je v plné kráse postaven během několika let. Strom, podobně jako člověk, potřebuje řadu let aby dospěl a plně se projevila jeho osobnost. Dnes zde začínáme a bude záležet především na vás, zdejších občanech, jak arboretum, vaše arboretum, bude dále vzkvétat. Jiná, už proslulá, arboreta a parky to měly mnohem snažší. Většinou je zakládali soukromí vlastníci, feudálové či bohatí podnikatelé, kteří se rozhodli na vybudování parku, zainventovali své prostředky a zaplatili své poddané či zaměstnance. Ale zde nedaleko, v Havlíčkově Brodě, je park, který vznikl z iniciativy brodských občanů. Před více než 100 lety tamní Okrašlovací a ozeleňovací spolek založil park a mnoho let o něj dobrovolně pečoval. Dnes

jsou v parku krásné mohutné stromy, svědčící o úsilí lidí zkrášlovat si okolí svého bydliště.

Zde to bude jiné. Arboretum bude, do doby než se stane vsutku známým, unikátním a přitažlivým místem, takže snad získá i odborný a vědecký statut, majetkem obce, tedy vás, občanů Bukové, Nížkova, Špinova. Budete to vy, ale spíše vaše děti, vnuci, kteří budou říkat – pocházím tam odtud, kde je to unikátní bukové arboretum. Zpočátku tady záleží především na vás. Není třeba, a není to ani možné, aby arboretum bylo vybudováno během 5 let. Žádné tak nevznikalo. Každé mělo nějaký postupný vývoj. Zde máte možnost, abyste zde měli své stromy – rodinné, svých dětí, školních tříd a pod. Je krásná tradice lázeňských měst či parků, že významné návštěvy vysadí, na památku svého pobytu, strom.

Buk, jako strom, byl ceněný již u našich dávných předků. Staří Slované byli přesvědčeni, že v místech kde rostou buky, nemohou člověku ublížit žádná kouzla a čary. Měl mít silný účinek i proti šamanským kouzlům. Také staří Řekové přiváděli k bukům „jalová“ zvířata a neplodné ženy.

Podle moderních názorů tento strom působí, přiznejme ovšem, že spíše z jakéhosi mystického hlediska, jako zvláště vhodný pro lidi intenzívně duševně pracující. Má příznivě působit proti bolestem hlavy, migrénám, má mít vliv na soustředěnost, dobrou náladu, elán, má podporovat soustředění člověka. Má přispívat k léčbě krevního tlaku (především tím, že ho normalizuje), léčí bolesti hlavy a nespavost. Budoucí spisovatelé by měli usednout pod buk a tvořit, jelikož inspiruje a podporuje tvořivého ducha. Nejlépe však v blízkosti buku bude studentům, protože napomáhá v učení a čistí mysl.

Opražené plody buku - bukvice – jsou doporučovány pro očistu organismu. Ovšem jen v malých dávkách, jinak působí stejně, jako hodně silný alkohol. Z bukvic se získává také jedlý olej, který, lisovaný za studena, se vyrovná oleji olivovému. Čerstvé bukové listí se žvýká při vyrážce v ústech. Odvar z listí buku je také účinný na svědivou vyrážku.

Závěrem mně dovoluť vyjádřit vlastní názor: Když chodím po vesnicích, a jistě mně dáte za pravdu, vidím, jak se prakticky všichni občané snaží zkrášlovat okolí svých domů. Pochopitelně – žijí tam a každý den se na to okolí dívají. Je přirozená snaha lidí žít v pěkném prostředí. Bylo by dobré, abyste do toho „svého“ okolí zahrnuli i tuto plochu. Protože jakmile se arboretum jen trochu rozšíří a vejde ve známost, začnou sem pomaloučku pozlehoučku přicházet zájemci a zvědavci. Především lidé se zájmem o přírodu, zahrádkáři, zahradníci, kteří ocení, že zde mohou krásně porovnat jednotlivé kultivary buku a podle nich si vybírat, co si vysadí u svých domovů. Arboretum se také může stát generativní plochou, bude zdrojem roubů pro množení.